

شورای سیاست گذاری حوزه علمیه خواهران

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران

عنوان :

حق اختصاص در کالا و زمین رها شده در فقه امامیه و حقوق مدنی

استاد راهنما:

حجت الاسلام و المسلمین سید عباس سید قوامی

نگارنده :

زینب میرنام نیا

1401/1402

تقدیم به تمامی

شهدای اسلام

از صدر اسلام تاکنون

که جان فدا نمودند تا

اسلام همیشه پایدار بمان

تقدیر و تشکر :

اکنون که به یاری پروردگار و راهنمایی استادم جناب آقای حجت الاسلام و المسلمین سید قوامی موفق به پایان رساندن این پایان نامه شده ام وظیفه خو دانسته که از ایشان و تمامی کسانی که در این راه مرا همراهی نمودند تشکر و قدردانی کرده و این پایان نامه را تقدیم می کنم به پیشگاه مقدس اهل زهرا ارواحنا فدایک .

2- اسقاط حق تنها به اداره دارنده آن صورت می گیرد و تنها صاحب حق است که می تواند با وجود برخی
برخی شرایط از حق خویش صرف نظر کرده و آن را اسقاط نماید .

3- از بین رفتن حق ، اثر مستقیم انشاء اسقاط کننده است . این ویژگی ، اسقاط حق را از انتقال آن متمایز
می گرداند ، توضیح اینکه نتیجه هر انتقال حقی ، از بین رفتن حق مالک پیش از انتقال نسبت به آن
حق است .

گفتار سوم : حدود اسقاط

با توجه به اصل حاکمیت اراده و قاعده تسلیط هر صاحب حقی می تواند در قالب یکی از اعمال حقوقی
مبادرت به اسقاط حق خود نماید ، مگر ای که اسقاط مزبور مخالف با قواعد امری ، نظم عمومی ، قوانین
اخلاق حسنه باشد .

کاتوزیان درباره اسقاط حق چنین می فرماید : « اسقاط حق جایز است که جزیی باشد ، بنابراین اسقاط
تمام یا قسمتی از حقوق به طور کلی باطل است . برای مثال اگر کسی حق ازدواج خود را به طور کلی
ساقط کند این اسقاط حق اثری نخواهد داشت و از نظر قانونی باطل است . »¹

¹ کاتوزیان ، مقدمه علم حقوق ، ج 1 ، ص 297

نتیجه گیری :

- 1- حق اختصاص حق ثابت برای شخص است که بین شخص با شی (که مالیت نداشته مانند مدفوع یا از مالیت افتاده باشد مانند حیوان مملوکی که به هلاکت رسیده باشد) یا مکان خاص (زمین موات و) برقرار می شود و به تعبیر دیگر سلطنت خاصی است در اموال که در عرض ملکیت قرار می گیرد .
- 2- حق اختصاص قابل انتقال و واگذاری به غیر می باشد .
- 3- حق اختصاص دارای شرایطی می باشد : یکی وجود نفع و فایده و دیگری داشتن قصد انتفاع و حیازت
- 4- در صورتی که حق اختصاص برای ثابت شود اولویتی برای وی ایجاد می شود و دیگری حق مزاحمت او را ندارد . صاحب حق اختصاص در استفاده از متعلق حق سزاوارتر از دیگران است ؛ بنابراین در موارد ثبوت آن هر گونه مزاحمت و کنار زدن صاحب حق و نیز تصرف در متعلق حق بدون اجازه او حرام است .
- 5- برای اثبات حق اختصاص به ادله مختلفی مانند ، آیات ، روایات ، اجماع ، ، استصحاب و سیره عقلاء استناد شده است و شاید مهمترین دلیل آن سیره باشد که برخی ثبوت سیره را قدر متقین

می دانند ، چون سیره قائم شده است بر اینکه چنین حقی برای مالکان ، نسبت به املاکشان که از مالیت و ملکیت به سبب عارض شدن جهانی ساقط شده است وجود دارد . بنابراین دیگران نمی توانند بدون اجازه آن ها در آن تصرف کنند مگر مالکان از اموال خود اعراض نمایند .

کتابنامه :

- 1: راغب اصفهانی ، حسین بن محمد ، 1412 ، المفردات ، بیروت ، دارالعلم
- 2: عمید ، حسن ، 1360 ، فرهنگ عمید ، تهران ، امیر کبیر
- 3: معین ، محمد ، 1386 ، فرهنگ معین ، تهران ، امیر کبیر
- 4: انصاری ، مرتضی ، 1415 ق ، المکاسب ، ترجمه ی محمد کلانتری ، قم ، نشر اسلامی
- 5: تبریزی ، جواد ، 1416 ق ، ارشاد الطالب ، قم ، موسسه اسماعیلیان
- 6: موسوی خویی ، ابوالقاسم ، تقریرات درس ، مصباح الفقاهه فی معاملات ، به قلم میرزا محمد علی توحیدی
- 7: اراکی ، محمد علی ، 1373 ، کتاب البیع ، قم ، موسسه در راه حق
- 8: طباطبائی یزدی ، محمد کاظم ، 1373 ، حاشیه بر مکاسب ، موسسه اسماعیلیان
- 9: آخوند خراسانی ، محمد کاظم ، 1406 ق ، حاشیه کتاب المکاسب ، تهران ، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
- 10: کاتوزیان ، ناصر ، 1389 ، مبانی حقوق عمومی ، تهران ، سهامی انتشار
- 11: امامی ، حسن ، 1370 ، حقوق مدنی ، تهران ، انتشارات اسلامی
- 12: محقق داماد ، مصطفی ، 1392 ، قواعد فقه بخش مدنی ، تهران ، مرکز نشر علوم اسلامی
- 13: سنهوری ، عبدالرزاق ، 1378 ، مصادر الحق فی الفقه الاسلامی ، دارالکفر
- 14: شهبازی ، محمد حسین ، جزوه حقوق مدنی
- 15: مصباح یزدی ، محمد تقی ، 1375 ، حقوق و سیاست در قرآن ، قم ، موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی
- 16: فیروز آبادی ، محمد بن یعقوب ، القاموس المحيط ، بیروت ، داراحیاء التراث العربی
- 17: حائری ، محمد کاظم ، 1423 ق ، فقه العقود ، قم ، مجمع الفکر الاسلامی
- 18: موسسه المعارف فقه اسلامی ، 1391 ، فرهنگ فقه ، قم ، نشر اسلامی
- 19: جعفری لنگرودی ، محمد جعفر ، 1396 ، دانشنامه حقوقی ، تهران ، گنج دانش

- 20: جعفری لنگرودی ، مبسوط در ترمینولوژی حقوق ، گنج دانش
- 21: خمینی ، روح الله ، 1415 ق ، المكاسب المحرمه ، قم ، موسسه تنظيم و نشر آثار امام خمینی
- 22: علامه حلی، حسن بن یوسف، (1416ق)، تذکره الفقهاء، قم، آل البيت.
- 23: [اصفهانى، محمدحسین، \(1418ق\)، حاشیة کتاب المكاسب، قم، محقق، ص ۴۴](#)
- 24: انصاری، مرتضی بن محمد امین، (1414ق)، ارشاد الطالب، قم، مطبعة مهر
- 25: حسینی عاملی، محمدجواد، (1419ق)، مفتاح الکرامة، قم، نشر اسلامیه
- 26: انصاری، غایة الآمال، قم، آل البيت
- 27: موسوی بجنوردی، حسن، (1377)، القواعد الفقهیة، ج ۱، قم، نشر الهادی
- 28: [شهیدثانی، \(1423ق\)، مسالک الأفهام، قم، معارف الاسلامیه،](#)
- 29: التعليقة على المكاسب، قم، معارف الاسلامیه،
- 30: طباطبائی یزدی، محمدکاظم، (1414ق)، تکملة العروة الوثقی، قم، مکتبة الداوری
- 31: عمید زنجانی، عباسعلی.، 1382 ه.ش.، آیات الأحکام (عمید زنجانی)، تهران - ایران، دفتر مطالعات و تحقیقات علوم اسلامی
- 32: محقق داماد، مصطفی.، 1383 ه.ش.، قواعد فقه (بخش جزایی)، تهران - ایران، مرکز نشر علوم اسلامی
- 33: بجنوردی، حسن. محقق محمدحسین درایتی. و مهدی مهریزی.، 1377 ه.ش.، القواعد الفقهیة (بجنوردی)، قم - ایران، نشر الهادی
- 34: یزدی، محمد کاظم بن عبد العظیم. نویسنده مرتضی بن محمدامین انصاری.، 1410 ه.ق.، حاشیة المكاسب (یزدی) (حاشیة المكاسب)، قم - ایران، اسماعیلیان
- 35: گرجی، ابوالقاسم، (1398)، مقالات حقوقی، تهران، دانشگاه تهران
- 36: امامقانی، محمدحسن بن عبدالله، (1323ق)، غایة الآمال، قم، ذخائر الاسلامیه
- 37: پایگاه اطلاع رسانی آیت الله محمد جواد فاضل لنکرانی، درس خارج، مکاسب محرمه. مستنبات اعیان نجسة و منتجسة، جلسه ۶۰.
- 38: منتظری، حسینعلی. مترجم محمود صلواتی.، 1367 ه.ش.، مبانی فقهی حکومت اسلامی (دراسات فی ولاية الفقیة و فقه الدولة الإسلامية)، قم - ایران، کیهان

39: حجت، جواد. ، 1342 ه.ش.، قاعده ید مالکیت، تهران - ایران، دانشگاه تهران

40: کلینی ، محمد بن یعقوب بن اسحاق ، کافی ، 329 ق، قم ، دار الحدیث

41: حر عاملی ، محمد بن حسن بن علی ، وسایل الشیعه ، 1414 ق، آل البيت

42: هاشمی شاهرودی، محمود. مؤسسه دائره المعارف فقه اسلامی بر مذهب اهل بیت (ع). ، 1382 ه.ق.، فرهنگ فقه مطابق مذهب اهل بیت علیهم السلام، قم - ایران، مؤسسه دائره المعارف فقه اسلامی بر مذهب اهل بیت (علیهم السلام)

43: فاضل لنکرانی، محمدجواد. مرکز فقهی ائمه اطهار (ع). معاونت پژوهشی. محرر محسن برهان مجرد، و سلمان علوی، و محسن بوالحسنی. ، 1396 ه.ش.، مکاسب محرمة (لنکرانی)، قم - ایران، مرکز فقهی ائمه اطهار (ع)

44: خمینی، روح الله ، رساله نجاه العباد و حاشیه بر رساله ارث ملا هاشم خراسانی (نجاه العباد)

45: مرکز دایره المعارف بزرگ اسلامی ، دانشنامه ایران

46: اراکی ، فقه نظام اقتصادی اسلامی (سایت کتابخانه تخصصی فقه)

47: بنیاد دایره المعارف الاسلامی ، دانشنامه جهان اسلام (سایت کتابخانه تخصصی فقه)

48: جعفری لنگرودی ، محمد جعفر ، مجموعه محشی قانون مدنی،

49: موسوی اردبیلی، عبد الکریم. ، 1388 ه.ش.، توضیح المسائل (اردبیلی)، قم - ایران، نجات